

E S P E C T A C L E S / t e a t r e

Foto: A. Galeote

Guillem Clua una cursa de fons

per Enric Ciurans

«La violència, la recerca
de l'amor autèntic i
la complexitat de les
relacions humanes són les
protagonistes del teatre de
Guillem Clua.»

En algunes ocasions ens hem referit a l'envejable salut de la dramaturgia catalana que des de fa unes dècades es va afermant en els nostres escenaris, i de tant en tant observem com alguns dels seus representants han assolit el reconeixement més enllà de les nostres fronteres lingüístiques i nacionals. Si parlem amb aquest to optimista és per comparació amb el que passava en els darrers lustres del segle passat, quan els dramaturgs en llengua catalana tenien molt poques possibilitats de veure com els seus textos es posaven en escena als teatres del nostre país.

Un moment especialment important per posar en relleu aquesta eclosió fou el 2013, quan Josep Maria Benet i Jornet aconseguí el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Per única vegada, en les més de cinquanta edicions, un dramaturg obtenia el màxim guardó de les nostres lletres.

Aquell mateix any, Guillem Clua (Barcelona, 1973) estrenava *Smiley*, un dels seus textos més valorats a casa nostra i més enllà, però la seva era una carrera de fons que ja duia uns anys pugnant per arribar al reconeixement públic. En aquestes pàgines tractem de fer una aproximació genèrica a la seva trajectòria, que l'escriptor i gestor cultural Isaías Fanlo, en la recent edició del seu teatre publicat a Arola editors (abril 2020), qualifica de «teatre promiscu», per la pregona incapacitat de posar-li una etiqueta, tendència o corrent que el pugui definir. La violència, la recerca de l'amor autèntic i la complexitat de les relacions humanes són les protagonistes del seu teatre. Estretament vinculat amb el moviment LGBTI, una bona

part del seu teatre descriu la lluita d'aquest col·lectiu per assolir la plenitud de drets.

Una mirada pertorbadora als conflictes del Tercer Món

Guillem Clua es llicencià en periodisme per la Universitat Autònoma i després va seguir la formació específicament teatral a Londres, i més endavant va viure a Nova York durant un parell d'anys, per retornar a Barcelona, que ha estat el decorat real i simbòlic de bona part de la seva obra dramàtica.

Els inicis foren difícils atès que, malgrat haver guanyat el 2002 el premi Ciutat d'Alcoi amb *Invisibles*, peça centrada en una problemàtica tan actual com la malaltia mental, havien de passar uns anys fins a arribar als escenaris.

A Guillem Clua sempre li ha interessat expressar els conflictes i les incomoditats de tota mena que provoquen les relacions humanes, però en la seva etapa primerenca el Tercer Món hi juga un paper força destacat. El debut es produí en el Festival Grec de 2005 amb *La pell en flames*, que dirigí Carme Portaceli a la Villarroel, un retrat terrible de l'obscenitat de la guerra, que pretenia remoure les consciències dels espectadors. El drama se situa en una fràgil democràcia oriental i gira a l'entorn d'una icònica fotografia de Nick Ut, on veiem uns nens fugint d'una explosió de napalm durant la guerra del Vietnam. Aquest text fou representat als Estats Units iniciant una relació que ha estat constant al llarg de la trajectòria de Clua. En la mateixa línia temàtica, Clua estrenà l'any següent, a la Sala Muntaner, *Gust de cendra*, novament Premi Alcoi (2004),

El 2013, Josep M. Benet i Jornet aconseguia el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Era la primera vegada que un dramaturg rebia aquest guardó.

Gust de cendra, premi Alcoi 2004, un drama situat en el conflicte israelianopalestí.

un drama situat en el conflicte israelià-palestí, protagonitzat per uns turistes nord-americans que visiten Jerusalem. La versió anglesa, *Skin in flames* també es representà als escenaris de diverses ciutats nord-americanes.

La mirada que caracteritza el primer teatre de Clua culminà amb l'estrena el 2010 al Teatre Nacional de Catalunya de *Marburg*, peça en certa manera profètica que abordava el tema de la por a l'esclat d'una pandèmia global, fos física o social, que en aquell moment semblava irreal i venia a substituir la por envers l'holocaust nuclear. L'espectacle, dirigit per Rafel Duran, comptà amb grans intèrprets del nostre país com Vicky Peña, Eduard Farelo o Ivan Benet. El drama es planteja en quatre escenes ubicades en un lloc comú, Marburg, topònim que remet a un llac dels EUA i a ciutats d'Alemanya, Sud-àfrica i Austràlia, distribuïdes al llarg de quatre dècades. El text, inspirat en *Àngels a Amèrica*, de Tony Kushner, partia d'un esclat d'ebola a la Marburg alemanya per seguir a través d'una escriptura fragmentada cap a un dibuix inquietant del present de la humanitat, ple de malalties i trastorns. A l'interès innegable de la proposta li mancà una millor concreció i una major claredat. Tot i així, *Marburg* és una tragèdia premonitòria que sabia diagnosticar el nostre present com poques peces ho han aconseguit a casa nostra.

La Barcelona «smiley»

Podem parlar d'un abans i un després de l'estrena de *Smiley*, una història d'amor en la trajectòria de Guillem Clua. Aquesta comèdia romàntica va néixer com una

peça curta destinada al Torneig de Dramatúrgia Catalana que se celebra en cada edició del Temporada Alta. Paradoxalment, no va guanyar el torneig, però va cridar prou l'atenció, per fer que Jordi Casanovas, en aquell moment responsable de la Sala Flyhard, en proposés l'estrena a la sala el 2012. El boca a orella va fer que a l'any següent fes temporada al Teatre Lliure i esdevingués un èxit de taquilla, gràcies al plantejament d'un amor romàntic protagonitzat per una parella gai. L'encert del repartiment format per Ramon Pujol, l'Àlex, i Albert Triola, el Bruno, consistí a projectar un imaginari col·lectiu, *a priori* marginal, a una dimensió oberta i popular en què els dos enamorats esdevenen prototipus de la Barcelona dels nostres dies. Un èxit rotund, tan allunyat de les primeres propostes, que Clua corria el perill de ser identificat només per aquesta obra, més enllà d'una trajectòria prou dilatada i complexa. *Smiley* ha triomfat més enllà dels nostres escenaris convertint Clua en un dels dramaturgs més internacionals de l'escena catalana. A Madrid, on s'estrenà el 2014, va obtenir un primer gran èxit al Teatro Lara; però l'èxit arribà molt més enllà, a Europa, l'Amèrica Llatina, els Estats Units, i fins i tot a Oceania. A la segona part, *Smiley. Més enllà de l'amor*, estrenada el 2020, els mateixos protagonistes ja quaranters, malgrat seguir el mateix esperit, pateixen el desgast del pas del temps.

L'èxit de *Smiley* va comportar un canvi de rumb en l'obra dramàtica de Guillem Clua, convertit en director escènic, capaç d'endinsar-se en les claus del nostre dia a dia, creant del no-res múltiples personatges, i alhora

Foto: A. Galeote

El 2005 debutà al Festival Grec amb *La pell en flames*, un retrat terrible de l'obsenitat de la guerra, que dirigí Carme Portaceli. Clua rebé per aquesta obra el Premi Crítica «Serra d'Or» 2006 al millor text de teatre.

«En la seva etapa primerenca el Tercer Món hi juga un paper força destacat.»

«L'èxit de *Smiley* va comportar un canvi de rumb en l'obra dramàtica de Guillem Clua.»

«La seva activitat es diversificà fins a endinsar-se en el musical.»

interpel·lant directament el públic, que esdevé còmplice. Així, acompanyat per Jordi Casanovas i Pau Miró, signà la peça col·lectiva *La revolució no serà tuitejada*, interpretada per La Kompanyia del Teatre Lliure, amb Pol López, Laura Aubert i David Verdaguer, entre d'altres, representada al Lliure de Gràcia l'octubre de 2013. Situada en una botiga d'Apple —per això els mateixos dramaturgs van rebatejar la peça com a *Apple stories*, pretenia incidir en la inquietud que ens desperta la creixent dependència dels mòbils i la seva intrusió en les nostres vides. L'espectacle, dirigit pels propis autors, no acabava de relligar les diferents històries que anaven des d'una recreació del gran Steve Jobs fins a la intromissió en aquest món de la tecnologia de Lenin, en la peça escrita per Clua.

La seva activitat es diversificà fins a endinsar-se en el musical amb *Killer, un thriller musical*, amb música de Xavi Mestres, que s'estrenà a la Sala Trono de Tarragona el 2010 i després feu temporada en teatres barcelonins. Més endavant, rebé l'encàrrec d'escriure el text d'un musical que es titulà *73 raons per deixar-te*, que estrenà al Teatre Goya el Nadal de 2015. El musical fou dirigit per Elisenda Roca, amb música de Jordi Cornudella, i en el repartiment trobem Mercè Martínez, Mac Pujol, Abel Folk i Mone Teruel, disposats a convertir aquesta història romàntica en un èxit del musical autòcton, en una Barcelona entre documental i idealitzada, on l'amor és vist com a principi i final i no pas com una aspiració a l'eternitat. Malgrat l'aposta de Focus, el resultat final no assolí les expectatives previstes.

Un nou salt endavant

Enmig d'aquesta producció adreçada al present més immediat, cal destacar l'interès per retornar a les fonts origi-

nals del teatre occidental, com passà amb l'adaptació del clàssic per excel·lència, la *Iliada*, que s'estrenà a Madrid el 2016 formant part del Proyecto Homero. La seva versió escrita en castellà sota la commoció d'un macroatemptat a una discoteca dels EUA apareix despullada de tota èpica, en un exercici de realisme en la contemplació de personatges i fets. Aquesta estrena confirmava l'interès pel teatre de Clua en els escenaris de la capital espanyola. Pensem que la trajectòria de Guillem Clua arriba al moment culminant en aquests anys, amb grans fites que l'han dut a ser un dels dramaturgs més rellevants de la seva generació. L'estrena a la sala gran del TNC de *Justícia* i l'èxit de *La golondrina* a la cartellera madrilenya, o la segona part de *Smiley*, així ho avalen.

Justícia, estrenada el febrer de 2020, immediatament abans de l'esclat de la pandèmia, a la Sala Gran del TNC ha estat possiblement el repte més important de la seva trajectòria, pel qual va obtenir el Premi Nacional de Literatura Dramàtica que atorga el Ministeri de Cultura. Josep Maria Mestres dirigí aquest text que tractava de revisar el pujolisme a partir de la figura d'un poderós jutge que amagà i renegà la seva homosexualitat, protagonitzat per Josep Maria Pou, acompanyat per un repartiment de primeríssim nivell amb Vicky Peña i Pere Ponce, entre d'altres. De nou, la premsa va veure la influència i el deute amb *Àngels a Amèrica*, però *Justícia*, al nostre entendre, va sotsobrar no tant pel seu plantejament com per caure en el pamflet i el serial, una línia molt difícil de salvar quan es parla de certes temàtiques. Tot i així, la denúncia de la hipocresia d'una classe política, social i econòmica tenia interès i, a l'època, obria portes a la necessitat imperiosa d'escriure un gran text sobre els vint-i-tres anys de pujolisme.

El 2010 estrena al TNC *Marburg*, peça profètica, ja que abordava el tema de la por de l'esclat d'una pandèmia global —física o social—, una tragèdia que sabia diagnosticar el nostre present com poques peces ho han aconseguit a casa nostra. (Foto: David Ruano-TNC)

Smiley, una història d'amor, 2012, un dels textos més ben valorats de Guillem Clua, una comèdia romàntica protagonitzada per una parella gai, convertí Clua en un dels dramaturgs més internacionals de l'escena catalana.

Foto: May Zircus-TNC

Foto: Javier Naval

«L'estrena a la sala gran del TNC de *Justícia* i l'èxit de *La golondrina* a la cartellera madrilenya l'avalen com un dels dramaturgs més rellevants de la seva generació.»

Ara arriba a la cartellera barcelonina *L'oreneta*, precedida per l'èxit assolit a l'Amèrica llatina (des de Mèxic a l'Argentina, passant per Veneçuela, el Brasil o l'Uruguai), i després de l'estrena a Madrid, on fou interpretada per Carmen Maura en el seu retorn als escenaris, coincidint pràcticament amb l'estrena de *Justícia* al TNC. La pandèmia va suspendre la versió francesa que també havia d'interpretar Maura. Ara arriba a la Villarroel interpretada per Emma Vilarasau, acompanyada per Dafnis Baldutz i dirigida com en la versió espanyola per Josep Maria Mestres. El drama planteja l'enigmàtica relació entre una professora de cant i el seu alumne. De nou la peça s'inspira en una massacre, i posa en valor les moltes reticències que comporta acceptar l'homosexualitat en determinats contextos. Un text dramàtic potent que traspua la maduresa del seu autor, un dels més sòlids de la nostra escena.

Després de l'èxit assolit a l'Amèrica Llatina i, posteriorment, a Madrid, ara arriba a la Villarroel *L'oreneta*, interpretada per Emma Vilarasau acompanyada de Dafnis Baldutz i dirigida, com la versió espanyola, per Josep Maria Mestres.